

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MUDOFAA VAZIRLIGI HUZURIDA
ZAXIRADAGI VA REZERVDA GI KADRLAR TAYYORLASH TIZIMI**

Ataxanov Shuxrat Turaxanovich

*Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston milliy universiteti
harbiy tayyorgarlik o‘quv markazi o‘qituvchisi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Mudofaa vazirligi tizimida zaxiradagi va rezervdagi kadrlar tayyorlash sohasida bir nechta milliy qonun hujjatlar va “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik o‘quv bo‘linmalari to‘g‘risida” Nizom hujjatlaridagi tadbirlarni tashkil etish bo‘yicha fikrlar bayon etilgan.*

Tayanch iboralar: *oliy ta’lim muassasalari, zaxiradagi, rezervdagi, harbiy tayyorgarligi.*

**СИСТЕМА ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ЗАПАСА И РЕЗЕРВА ПРИ
МИНИСТЕРСТВЕ ОБОРОНЫ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН**

Атаханов Шухрат Тураханович

*Преподаватель учебного центра военной подготовки
Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека*

Аннотация: *В данной статье изложены соображения по организации мероприятий в системе Министерства обороны в области подготовки кадров запаса и резерва, содержащиеся в нескольких национальных законодательных актах и уставных документах “о военно-подготовительных учебных подразделениях высших учебных заведений Республики Узбекистан”.*

Ключевые слова: *высшие учебные заведения, резервные, военные учебные заведения.*

**PERSONNEL TRAINING SYSTEM IN RESERVE AND RESERVE UNDER THE
MINISTRY OF DEFENSE OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

Ataxanov Shuxrat Turaxanovich

*Teacher of the Military Training Center
Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan*

Annontation: *This article describes the ideas for organizing activities in the system of the Ministry of Defense in the field of training of reserve and reserve personnel in the documents of several national laws and regulations “on military training units of higher educational institutions of the Republic of Uzbekistan”.*

Key words: *Institutions of Higher Education, reserve, military training.*

REJA;

1. Mudofaa sohasida vakolatli davlat organlari.

2. Mudofaa vazirligi tizimida zaxiradagi va rezervdagi kadrlar tayyorlash sohida milliy qonunchilikda belgilangan tartiblar.

3. Zaxiradagi va rezervdagi ofitserlarni harbiy xizmatga chaqirish.

Ma'lumki, 2017–2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasining Xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag'rikenglikni ta'minlash hamda chuqur o'ylangan, o'zaro manfaatli va amaliy tashqi siyosatni amalga oshirish sohasidagi ustuvor yo'nalishlari bo'yicha hisobot davrida quyidagi ishlar amalga oshirildi:

- Mudofaa vazirligi qo'shinlarining jangovar va kundalik faoliyatini boshqarish markazi, Markaziy harbiy okrugi situatsion markazi, boshqa harbiy okrug va qo'shilmalarning qo'mondonlik punktlari faoliyati yo'lga qo'yildi;

- mamlakat hududi himoyasining vazifalarini hal etishda kuch tuzilmalari bo'linmalarining yaqin hamkorligini ta'minlash maqsadida jangovar tayyorgarlik tadbirlari jadalligi o'rtacha 1,5-2 baravarga oshdi, hamkorlikdagi kuch tuzilmalari bilan 73 dan ortiq birgalikdagi taktik, operativ miqyosdagi turli o'quvlar va tadbirlar o'tkazildi va boshqa ishlar amalga oshirildi .

Shu o'rinda, O'zbekiston Respublikasining "Mudofaa to'g'risida"gi Qonunning asosiy mazmun va mohiyatida e'tiborimiz qaratib o'tishimiz lozim. Mazkur qonunning asosiy vazifasi mudofaani tashkil etishning hamda O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarini (bundan buyon matnda Qurolli Kuchlar deb yuritiladi) boshqarishning huquqiy asoslarini belgilaydi, mamlakat mudofaasini ta'minlashda davlat organlarining vakolatlarini, shuningdek fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, korxonalar, muassasalar, tashkilotlar va fuqarolar ishtirokini aniqlab berishdan iborat ekanligini ko'rishimiz mumkin.

Jumladan mazkur qonunda mudofaa sohasidagi davlat organlarining ham vakolatlari ko'rsatib o'tilgan. Xususan, 8-moddada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining mudofaa sohasidagi vakolatlari belgilab berilgan, unga ko'ra O'zbekiston Respublikasi Prezidenti — Qurolli Kuchlar Oliy bosh qo'mondoni:

□ O'zbekiston Respublikasi mudofaa siyosati va harbiy qurilishining asosiy yo'nalishlarini belgilaydi;

□ Davlat boshqaruv organlarining mudofaa sohasidagi faoliyatiga rahbarlik qiladi;

□ O'zbekiston Respublikasining mudofaa qobiliyati ta'minlanishi, uning suvereniteti, xavfsizligi va hududiy yaxlitligi muhofaza etilishi yuzasidan zarur chora-tadbirlar ko'radi;

□ Qurolli Kuchlarni qurish, qo'llash va rivojlantirish rejalarini, shuningdek mudofaani tashkil etish yuzasidan davlatning boshqa reja va dasturlarini tasdiqlaydi;

□ O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari va boshqa harbiy tuzilmalarining tinchlik va urush davriga mo'ljallangan tuzilishi, tarkibi va joylashuvini tasdiqlaydi;

□ harbiy harakatlar olib borish to'g'risida, shu jumladan xalqaro tinchlikparvarlik tadbirlarida qatnashish to'g'risida, shuningdek Qurolli Kuchlarni o'zlariga bevosita taalluqli bo'lmagan vazifalarni bajarishga jalb etish to'g'risida qaror qabul qiladi va Qurolli Kuchlarga buyruq beradi;

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida belgilangan tartibda:

□ O'zbekiston Respublikasiga hujum qilinganda yoki tajovuzdan bir-birini mudofaa qilish yuzasidan tuzilgan shartnoma majburiyatlarini bajarish zaruriyati tug'ilganda urush holati, umumiy yoki qisman safarbarlik e'lon qiladi hamda O'zbekiston Respublikasining butun hududida yoki uning ayrim joylarida favqulodda holat joriy etadi;

□ Qurolli Kuchlarning oliy qo'mondonlarini tayinlaydi va vazifasidan ozod qiladi, oliy harbiy unvonlarni beradi;

□ harbiy va muqobil xizmatga chaqirilishi lozim bo'lgan O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining sonini, ularning harbiy va muqobil xizmatni o'tash tartibini, harbiy xizmatga majburlarni va chaqiriluvchilarni harbiy hisobga olish ishining yuritilish tartibini, mudofaa va Qurolli Kuchlar ehtiyojlari uchun qurol-yarog'lar, harbiy texnika, harbiy-texnikaviy va ashyoviy mol-mulk, oziq-ovqat hamda boshqa moddiy-texnika vositalarining normalari hamda hajmini belgilaydi hamda qonunda belgilangan vakolatlarni amalga oshiradi.

O'z navbatida, qonunda Vazirlar Mahkamasining, Mudofaa vazirligining, Qurolli Kuchlar Bosh Shtabi, harbiy okurug'lar, vazirliklar, davlat qo'mitalari, mahalliy davlat hokimiyat organlari hamda fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlarining mudofaa sohasidagi vakolatlari belgilab berilgan. Qonuning 10-moddasida Mudofaa vazirligining vakolatlari ko'rsatib o'tilgan bo'lib, unga ko'ra O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi o'z tasarrufidagi qo'shinlarga boshqaruvni amalga oshiradi, mudofaa va harbiy qurilish sohasidagi davlat siyosati yuritilishini, O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi qo'shinlarining zamonaviy qurol-yarog'lar, harbiy texnika va moddiy-texnika vositalari bilan jihozlanishini, harbiy hamkorlik kengaytirilishini, chaqiruvning va Qurolli Kuchlar kadrlari tayyorlashning tashkil etilishini ta'minlaydi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi qonunchilikka muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi ko'rsatib o'tilgan.

Mudofaa vazirligi tizimida zaxiradagi va rezervdagi kadrlar tayyorlash sohasida bir nechta milliy qonun hujjatlari qabul qilingan. Masalan, "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yilda 12-sentabrdagi PQ-4447-son qarori bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining harbiy xizmatni o'tash tartibi to'g'risida" Nizom hamda Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 9-oktabrdagi 809-son qarori bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik o'quv bo'linmalari to'g'risida" gi Nizom asosiy qonun hujjatlari bo'lib hisoblanadi.

Avvalo, "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida" gi Qonun xususida so'z yuritsak. Mazkur Qonunning 16-moddasida oliy ta'lim muassasalarida rezervdagi va zaxiradagi ofitserlarni tayyorlash tartibi belgilangan. Unga ko'ra oliy ta'lim muassasalarining talabalari orasidan rezervdagi va zaxiradagi ofitserlarni tayyorlash mazkur muassasalarda tashkil etiladigan harbiy tayyorgarlik o'quv bo'linmalarida (harbiy ta'lim fakultetlari, harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv markazlari, harbiy kafedralar, sikllar va kurslarda) amalga oshirilishi belgilangan.

Oliy ta'lim muassasalarining kunduzgi bo'limida o'qiyotgan erkak talabalari, shuningdek tibbiy oliy ta'lim muassasalarining talabalari jinsidan qat'iy nazar harbiy tayyorgarlikdan o'tadilar hamda harbiy tayyorgarlikka yigirma yetti yoshgacha bo'lgan salomatligiga ko'ra harbiy xizmatga yaroqli talabalar jalb qilinishi ko'rsatilgan.

Talabalarni harbiy tayyorgarlikdan o'tishga qabul qilish ularning shaxsiy arizalariga binoan ixtiyoriy asosda amalga oshiriladi. Harbiy xizmatni o'tab kelgan talabalar ham rezervdagi va zaxiradagi ofitserlar ta'limi dasturi bo'yicha harbiy tayyorgarlikdan o'tishlari mumkin.

Oliy ta'lim muassasalarining o'quv bo'linmalarida harbiy tayyorgarlikdan o'tgan, ta'lim dasturini o'zlashtirgan va belgilangan davlat imtihonlarini topshirgan talabalar ularga leytenant unvoni berilganidan keyin haqiqiy harbiy xizmatga chaqiriladilar yoki rezerv yoxud zaxiraga o'tkaziladilar.

Oliy ta'lim muassasalarining o'quv bo'linmalarida harbiy tayyorgarlik ta'limidan o'tmagan talabalar ta'lim muassasasini tamomlaganlaridan keyin ushbu Qonunga muvofiq muddatli harbiy xizmatni o'tash uchun chaqiriladilar.

Ofitserlarni tayyorlash dasturlarini oliy ta'lim muassasalari bo'lgan vazirliklar, davlat qo'mitalari va idoralar bilan birgalikda ishlab chiqish va tasdiqlash vazifasi O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi zimmasiga yuklatiladi.

Oliy ta'lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv bo'linmalari yo'nalishi, rezervdagi va zaxiradagi ofitserlar tayyorlashda asoslaniladigan ixtisosliklar ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi tomonidan belgilanadi va O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan tasdiqlanadi.

Oliy ta'lim muassasalari bo'lgan vazirliklar, davlat qo'mitalari va idoralar, agar bu ta'lim muassasalari bazasida harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv bo'linmalari tashkil etilgan bo'lsa, mazkur ta'lim muassasalarining aniq maqsadli moliyalashtirilishini amalga oshiradi hamda O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligining ko'magida zarur o'quv-moddiy bazasini yaratadi.

O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi talabalarning harbiy tayyorgarligi ustidan nazoratni, harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv bo'linmalarining boshliqlari va ularning o'rinbosarlari lavozimlariga ofitserlarni oliy ta'lim muassasalari bo'lgan vazirliklar, davlat qo'mitalari va idoralar bilan kelishilgan holda tanlash va tayinlashni amalga oshiradi. Harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv bo'linmalarining o'qituvchiligiga va boshqa lavozimlarga harbiy xizmatchilarni tayinlash oliy ta'lim muassasalarining rektorlari bilan kelishilgan holda O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi tomonidan amalga oshiriladi.

Harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv bo'linmalarining harbiy lavozimlariga tayinlangan harbiy xizmatchilar harbiy xizmatdagi harbiy xizmatchilar uchun belgilangan kafolatlar va imtiyozlardan foydalanadilar .

Demak, ushbu normadan ma'lumki, zahiradagi rezervdagi kadrlarni tayyorlash oliy ta'lim muassasalarda tashkil etiladigan harbiy tayyorgarlik o'quv bo'linmalarida (harbiy ta'lim fakultetlari, harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv markazlari, harbiy kafedralar, sikllar va kurslarda) amalga oshiriladi. Bunda talabalar o'z arizalari asosida belgilangan tartibda jalb qilinadi. Ularning ixtisosliklar ro'yxati O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi tomonidan belgilanadi va O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan tasdiqlanadi.

O'z navbatida, o'quv bo'linmalarida harbiy tayyorgarlik ta'limidan o'tmagan talabalar ta'lim muassasasini tamomlaganlaridan keyin ushbu Qonunga muvofiq muddatli harbiy xizmatni o'tash uchun chaqirilishi bevosita ko'rsatib o'tilganligini ko'rishimiz mumkin.

Zaxiradagi ofitserlarni harbiy xizmatga chaqarish yuqoridagi keltirilgan qonunning 23-moddasi asosida amalga oshiriladi. Ushbu normada qirq yoshgacha bo'lgan, muddatli harbiy xizmatni, safarbarlik chaqiruvi rezervidagi xizmatni yoki kontrakt bo'yicha harbiy xizmatni o'tamagan va ushbu Qonunning 21-moddasiga muvofiq chaqirilish muddatini kechiktirish asoslariga ega bo'lmagan ofitserlar tinchlik davrida O'zbekiston Respublikasi mudofaa vazirining buyrug'iga binoan ofitserlar tarkibi lavozimlarida muddatli harbiy xizmatni o'tash uchun chaqirilishlari mumkinligi ko'rsatilgan.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi huzurida zaxiradagi va rezervdagi kadrlar tayyorlash tizimi mudofaa sohasidagi davlat organlari tomonidan "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi Qonun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yilda 12-sentabrdagi PQ-4447-son qarori bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining harbiy xizmatni o'tash tartibi to'g'risida" Nizom hamda Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 9-oktabrdagi 809-son qarori bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik o'quv bo'linmalari to'g'risida" gi Nizom asosida olib boriladi

FOYDALANILGAN NORMATIV-HUQUQIY HUJJATLAR:

1. O'zbekiston Respublikasining "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi 2002-yil 12-dekabrdagi 436-II-son Qonuni;
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yilda 12-sentabrdagi PQ-4447-son qarori bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining harbiy xizmatni o'tash tartibi to'g'risida" Nizom;
3. Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 9-oktabrdagi 809-son qarori bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarining harbiy tayyorgarlik o'quv bo'linmalari to'g'risida" gi Nizom.

1. <https://lex.uz/>
2. <https://strategy.uz/index.php?news=770&lang=uz/>